

Sammanfattning

Enligt sågverksavtalet har arbetstagare rätt till permission under år då nationaldagen den 6 juni infaller på en lördag eller söndag. I avtalet anges att en förutsättning för permission av detta skäl är att arbetstagaren är anställd när nationaldagen den 6 juni infaller. Fråga om rätten till permission omfattar även arbetstagare som arbetar kontinuerligt tvåskift. Frågan har besvarats jakande. En arbetstagare som nekats permission och i stället har utfört arbete har tillerkänts inte bara allmänt skadestånd utan även ekonomiskt skadestånd motsvarande en dags lön.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2011-06-29
StockholmDom nr 61/11
Mål nr A 101/10

KÄRANDE

GS Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch, Box 1152, 111 81 Stockholm
Ombud: förbundsjuristen Stellan Gärde, LO-TCO Rättsskydd AB, Box 1155, 111 81 Stockholm

SVARANDE

1. Föreningen Sveriges Skogsindustrier, Box 55525, 102 04 Stockholm
2. Stora Enso Timber AB, 556027-4903, 791 80 Falun
Ombud för båda: arbetsrättsjuristen Kajsa Fällström Isaksson, ARBIO AB, c/o Föreningen Sveriges Skogsindustrier, Box 55525, 102 04 Stockholm

SAKEN

kollektivavtalstolkning m.m.

Mellan Föreningen Sveriges Skogsindustrier (Skogsindustrierna) och GS Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch (tidigare bl.a. Skogs- och Träfacket) gäller varandra i allmänhet avlösande kollektivavtal, det s.k. sågverksavtalet. Det i målet aktuella sågverksavtalet gällde fr.o.m. den 1 april 2007 t.o.m. den 31 maj 2010. Avtalet innehåller bl.a. följande.

§ 7 Permission

Med permission avses kort ledighet med bibehållen lön under högst en dag. -----

Permission kan beviljas i följande fall:

Arbetstagaren har även rätt till en dags permission under år då nationaldagen 6 juni inträffar på lördag eller söndag. Förutsättning för permission av detta skäl är att arbetstagaren är anställd när nationaldagen 6 juni infaller.

Vid utläggning av permission enligt denna punkt ska såväl produktionens som arbetstagarens berättigade intresse beaktas.

Stora Enso Timber AB (bolaget) är verksamt inom skogsindustrin. Bolaget är medlem i Skogsindustrierna och därmed bundet av sågverksavtalet.

Förbundets medlem M.P. arbetar vid bolagets anläggning i Ala. Under den tid som är aktuell i målet var hennes arbetstidsform kontinuerligt tvåskift. År 2009 inföll nationaldagen den 6 juni en lördag. M.P. begärde efter den 6 juni 2009 permission för att vara ledig dagen före midsommarafton samma år. Bolaget avslog hennes begäran och anförde att hon som arbetstagare med kontinuerligt tvåskift inte omfattades av den särskilda permissionsbestämmelsen i sågverksavtalets § 7.

Mellan parterna har uppkommit tvist huruvida arbetstagare som arbetar inom sågverksavtalets tillämpningsområde och som arbetar kontinuerligt tvåskift har rätt till en dags permission under år då nationaldagen den 6 juni inträffar på lördag eller söndag och huruvida bolaget brutit mot sågverksavtalet i denna del genom att neka M.P. permission. Parterna har fört förhandlingar i tvisten utan att kunna enas.

Förbundet har väckt talan i Arbetsdomstolen och har, som talan slutligt bestämts, yrkat att Arbetsdomstolen ska fastställa att arbetstagare som arbetar inom sågverksavtalets tillämpningsområde och som arbetar kontinuerligt tvåskift har rätt till en dags permis under år då nationaldagen den 6 juni inträffar på en lördag eller söndag, under förutsättning att arbetstagaren är anställd när nationaldagen den 6 juni infaller samt med beaktande av såväl produktionens som arbetstagarens berättigade intressen med tillämpning av § 7 i sågverksavtalet.

Förbundet har vidare yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta bolaget att

1. till förbundet utge allmänt skadestånd med 50 000 kr för kollektivavtalsbrott, och
2. till M.P. utge allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott med 10 000 kr och lön, alternativt ekonomiskt skadestånd, med 915 kr 36 öre.

Arbetsgivarparterna har bestritt käromålet. Arbetsgivarparterna har vitsordat det yrkade beloppet avseende lön, alternativt ekonomiskt skadestånd som skäligt.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Förbundet

Fram till den 1 april 2005 var annandag pingst allmän helgdag enligt lagen om allmänna helgdagar. Den 1 april 2005 upphörde annandag pingst att vara allmän helgdag. I stället blev nationaldagen allmän helgdag. Lagens regler om vilka dagar som är allmänna helgdagar har legat till grund för sågverksavtalets regler om dagar då det görs uppehåll i driften, såvida inte överenskommelse träffas om annat. Annandag pingst inföll alltid på en måndag. Nationaldagen kan däremot infalla på alla veckodagar. Detta får till följd att arbetstiden kan bli förlängd för vissa arbetstagare de år då nationaldagen infaller på en lördag eller söndag.

Till följd av lagändringen träffades sågverksavtalets parter för att justera sågverksavtalet. Förhandlingarna delades upp i två omgångar. Den första omgången resulterade i att parterna den 2 maj 2005 träffade en överenskommelse innebärande att bestämmelser rörande reglering av arbetstid ändrades i sågverksavtalet. Förändringen bestod i att annandag pingst byttes ut mot nationaldagen i vissa bestämmelser.

Den andra omgången av förhandlingar inträffade senare samma år. Vid dessa förhandlingar behandlades frågan om kompensation för uppkommen arbetstidsförlängning de år nationaldagen inträffar lördag eller söndag. G.S. var förhandlare för Skogsindustrierna, Trä- och möbelindustriförbundet och Skogs- och Lantarbetsgivarförbundet. Förbundet företrädde av P-O.S. Under förhandlingarna diskuterades olika möjligheter att kompensera arbetstagarna. Förslag som diskuterades men förkastades var bl.a. införandet av klämdagar de år nationaldagen infaller tisdag eller torsdag samt en utökning av arbetstidskontot. G.S. lämnade under förhandlingarna ett förslag om införandet av en dags permission de år nationaldagen inträffar lördag eller söndag. Efter ytterligare förhandlingar enades parterna om den lösningen. Parterna tecknade den 2 december 2005 en överenskommelse innebärande att § 7 i sågverksavtalet skulle ändras så att arbetstagarna gavs rätt till en dags permission under år då nationaldagen inträffar lördag eller söndag. Det var G.S. som upprättade texten till överenskommelsen. Vid förhandlingarna diskuterades aldrig att kompensationen skulle avse endast arbetstagare med vissa arbetstidsformer. Avsikten var att behandla kollektivet av arbetstagare på ett generellt sätt. Parterna var överens om att försöka hitta en enkel lösning så att det inte skulle bli nödvändigt att kontrollera om en enskild arbetstagare haft förlängd arbetstid.

I avtalstexten anges att ”arbetstagaren” har rätt till en dags permission under år då nationaldagen inträffar lördag eller söndag. Den enda förutsättning för att arbetstagaren ska ha rätt till permission som finns angiven i avtalstexten är att denne ska vara anställd när nationaldagen infaller. Det går inte av avtalstexten att utläsa att bestämmelsen skulle vara begränsad till arbetstagare med vissa arbetstidsformer eller att någon grupp av arbetstagare skulle vara undantagna från bestämmelsen. Av en kommentar till överenskommelsen som G.S. upprättade i nära anslutning till att överenskommelsen träffats framgår inte heller att bestämmelsen skulle vara begränsad till att avse endast vissa kategorier av arbetstagare.

Den aktuella permissionsbestämmelsen i § 7 i sågverksavtalet ska tolkas med utgångspunkt i avtalstexten och vad parterna kommit överens om vid de förhandlingar som ledde fram till överenskommelsen. Bestämmelsen ska inte, som arbetsgivarparterna har gjort gällande i målet, tolkas med ledning av det faktum att det finns kollektivavtalsbestämmelser på närliggande områden där parterna valt andra lösningar. Inte heller ska det beaktas andra förhållanden som parterna inte berörde i samband med förhandlingarna, t.ex. omständigheten att vissa arbetstagare inte drabbades av någon arbetstidsförlängning till följd av bytet av helgdagar. Förhandlingarna ledde till en enkel lösning där samtliga arbetstagare omfattades. Arbetsgivarparterna har under målets tidigare handläggning vitsordat att även enskilda arbetstagare som arbetar kontinuerligt tvåskift kan få förlängd arbetstid de år nationaldagen inträffar lördag eller söndag. Parterna kan därför vid de förhandlingar som ledde fram till överenskommelsen inte ha utgått från att arbetstagare med kontinuerligt tvåskift inte skulle kunna komma att drabbas av arbetstidsförlängning.

Arbetsgivarparterna har jämfört den aktuella bestämmelsen i sågverksavtalet med liknande bestämmelser på andra kollektivavtalsområden för att påvisa

vilka arbetstidsformer som omfattas av bestämmelsen. Som exempel kan nämnas Svenska Pappersindustriarbetareförbundets avtal med Skogsindustrierna. Av det avtalet framgår emellertid tydligt av bestämmelsen rörande kompensationsledighet att denna endast gäller anställda i dagarbete och intermittert arbete i nationaldagsfallet. Bestämmelsen har alltså en annan utformning än bestämmelsen i sågverksavtalet. Det hade varit möjligt att begränsa bestämmelsen i sågverksavtalet på motsvarande vis, men avtalsparterna valde att inte göra det.

Förhållandena för M.P.

M.P. arbetar på bolagets enhet Ala Sågverk. Vid den i målet aktuella tidpunkten arbetade hon kontinuerligt tvåskift. Eftersom nationaldagen inföll på en lördag begärde hon efter den 6 juni 2009 permission för att vara ledig en dag före midsommarafton 2009. Hon nekades dock permission. Bolaget anförde att hon inte omfattades av permissionsbestämmelsen i § 7 i sågverksavtalet. Eftersom M.P. inte tilläts att ta ut en dags permission under år 2009 har hennes möjlighet att ta ut permission gått förlorad. Permissionen måste nämligen tas ut under det år då nationaldagen inträffar på en lördag eller söndag. Den ekonomiska fördelen av en dags mistad permission motsvarar en dagslön, 915 kr och 36 öre.

Sammanfattning av grunderna för förbundets talan

Arbetstagaren har enligt 7 § i sågverksavtalet rätt till en dags permission under år då nationaldagen den 6 juni inträffar på lördag eller söndag. Avtalstexten är tydlig. Texten innehåller inte några begränsningar för vissa grupper av arbetstagare eller för arbetstagare med vissa arbetstidsformer. Vid de förhandlingar som ledde fram till överenskommelsen den 2 december 2005 diskuterade parterna över huvud taget inte några sådana begränsningar. Bestämmelsen avser enligt förbundets uppfattning samtliga arbetstagare inom sågverksavtalets tillämpningsområde. Förbundet har emellertid valt att begränsa sitt fastställelseyrkande så att det avser endast arbetstagare med kontinuerligt tvåskift.

Genom att inte bevilja M.P. permission vid aktuellt tillfälle har bolaget brutit mot sågverksavtalet. För kollektivavtalsbrottet ska bolaget utge allmänt skadestånd till förbundet och M.P. Hon ska även tillerkännas lön, alternativt ekonomiskt skadestånd för den mistade permissionen.

Arbetsgivarparterna

Bolaget ingår i skogsindustrikoncernen Stora Enso. Vid bolagets anläggning i Ala finns ett sågverk och en komponentfabrik. För båda dessa arbetsplatser gäller sågverksavtalet. Vid komponentfabriken, som är den i målet aktuella arbetsplatsen, arbetar 55 arbetstagare, av vilka 50 omfattas av sågverksavtalet. Vid komponentfabriken bedrivs arbetet främst i kontinuerligt två- och treskift. Vid den i målet aktuella tidpunkten utfördes arbetet i kontinuerligt tvåskift.

De för tvisten aktuella arbetstidsformerna enligt sågverksavtalet är dagarbete, intermittent arbete och kontinuerligt arbete. Med dagarbete avses arbete som är förlagt under dagtid måndag–fredag. Intermittent arbete avser arbete som pågår i skift med visst helguppehåll. Endast ett fåtal arbetstagare med intermittent arbete utför helgarbete, varför intermittent arbetande arbetstagare kan sägas arbeta måndag–fredag. Med kontinuerligt arbete avses arbete som är förlagt till veckans samtliga dagar. Uppehåll i drift vid kontinuerligt arbete görs dock såvida inte annat överenskommits för vissa allmänna helgdagar, t.ex. nationaldagen. Kontinuerligt arbete bedrivs inom sågverksindustrin i två- eller treskift. En tydlig skillnad mellan å ena sidan dagarbete och intermittent arbete och å andra sidan kontinuerligt arbete är alltså att arbetstagare i den senare gruppen utför arbete även på lördagar och söndagar.

Avskaffandet av annandag pingst som allmän helgdag och införandet av nationaldagen som allmän helgdag hade betydelse för det långsiktiga arbetstidsuttaget. I beräkningar som arbetsmarknadens parter enades om konstaterades att arbetstagare som arbetade måndag–fredag skulle få en viss arbetstidsförlängning till följd av bytet av allmän helgdag. Dessa arbetstagare går under de år då nationaldagen infaller på en lördag eller söndag miste om en ledig dag jämfört med tidigare, eftersom annandag pingst alltid inföll på en måndag. Under en cykel om 28 år beräknades den genomsnittliga arbetstidsförlängningen till 2,25 timmar per år för arbetstagare som arbetar endast helgfria vardagar, dvs. arbetstagare med dagarbete och intermittent arbete i sågverksavtalets mening.

Samma beräkning gäller inte för sådana arbetstagare som utför kontinuerligt arbete. För dessa arbetstagare innebär bytet av helgdag endast att de utför arbete på annandag pingst men inte på nationaldagen, i stället för tvärtom. Vissa skillnader i arbetstid kan visserligen uppstå i enskilda skiftlag på grund av att lokala scheman förläggs ojämnt över veckans dagar. För det kollektiv av arbetstagare som utför kontinuerligt arbete har dock bytet av helgdag inte påverkat årsarbetstiden.

Den arbetstidsförlängning som uppstod till följd av helgdagsbytet gav upphov till förhandlingar på flera avtalsområden. Som en utgångspunkt för dessa förhandlingar gällde en neutralitetsprincip, innebärande att endast arbetstagare som drabbades av arbetstidsförlängning skulle kompenseras. Även Skogsindustrierna och förbundet förde under år 2005 förhandlingar om en anpassning av sågverksavtalet till bytet av helgdag. Förhandlingarna fördes gemensamt med Trä- och möbelindustriförbundet på grund av att förbundet var den gemensamma fackliga motparten.

Förhandlingarna delades upp i två omgångar. Den första omgången avsåg en anpassning av sågverksavtalet till bytet av helgdag. Den 2 maj 2005 träffade parterna en överenskommelse om förändring i sågverksavtalet beträffande helguppehåll så att uppehållstiden för pingst minskade från 72 timmar till 48 timmar samtidigt som det infördes ett uppehåll om 24 timmar för nationaldagen. Det rörde sig således endast om en omfördelning av uppehållstiden. I överenskommelsen noterade parterna att det aktuella helgdagsbytet medförde en förlängning av årsarbetstiden med drygt två timmar.

Vidare uttalade parterna i överenskommelsen att denna förändring skulle beaktas i de lösningar som parterna kunde komma överens om. Eftersom det enbart var arbetstagare med dagarbete och intermittent arbete som skulle drabbas av en förlängning av arbetstiden var det förändringen endast för dessa arbetstagare som parterna hade för avsikt att beakta i framtida lösningar.

Den andra omgången av förhandlingarna avsåg frågan om kompensation för de arbetstagare som drabbades av den uppkomna arbetstidsförlängningen. På arbetsgivarsidan deltog G.S., som numera är avliden, för Skogsindustrierna och D.J. för Trä- och möbelindustriförbundet. Förbundets påstående om att G.S. ensam företrädde arbetsgivarsidan är felaktigt. Den 2 december 2005 träffade Skogsindustrierna och förbundet den av förbundet angivna överenskommelsen om ändring av § 7 i sågverksavtalet. Ändringen innebar att arbetstagare gavs rätt till en dags permission under år då nationaldagen den 6 juni infaller på en lördag eller söndag. En förutsättning för kompensation var att arbetstagaren var anställd när nationaldagen inträffade. Överenskommelsen från december 2005 var kopplad till överenskommelsen från maj samma år och därmed till partsavsikten och principen att helgdagsbytet inte skulle innebära några förändringar i arbetstidshänseende. Genom överenskommelsen tillförsäkrades de arbetstagare som gått miste om en dags ledighet de år nationaldagen infaller lördag eller söndag en dags permission som kompensation. I överenskommelsen på central nivå togs inte hänsyn till att lokala scheman kunde medföra vissa skillnader i arbetstid för arbetstagare med kontinuerligt arbete. Skälet till detta var att dessa arbetstagare som kollektiv inte fick någon förändrad årsarbetstid. Parterna diskuterade endast den generella och förutsebara arbetstidsförlängningen för arbetstagare med dagarbete och kontinuerligt arbete. Det är riktigt att andra kompensationslösningar diskuterades vid förhandlingarna, såsom utökad arbetstidskonto och klämdagar. Anledningen till att Skogsindustrierna inte accepterade dessa lösningar var just att de inte skulle vara neutrala utan innebära en överkompensation.

Det fanns således en gemensam partsavsikt vid ingåendet av överenskommelsen den 2 december 2005. Partsavsikten var att åstadkomma en neutral lösning innebärande att endast de arbetstagare som fått förlängd arbetstid till följd av helgdagsbytet skulle kompenseras. Skogsindustriernas inställning var hela tiden klar och tydlig och kommunicerades med förbundet. Förbundet måste eller borde ha förstått att Skogsindustrierna hade synsättet att lösningen skulle vara neutral. Förbundet har inte invänt mot detta synsätt vid något tillfälle före den föreliggande tvisten. Den angivna partsavsikten framgår av ett medlemscirkulär som Skogsindustrierna skickade ut den 22 december 2005. I cirkuläret nämns att överenskommelsen rör just den uppkomna arbetstidsförlängningen.

Att överenskommelsen den 2 december 2005 inte omfattade arbetstagare med kontinuerligt arbete var så självklart för parterna att det inte var nödvändigt att ge uttryck för denna förutsättning vid formuleringen av överenskommelsen. Eftersom dessa arbetstagare inte fick någon arbetstidsförlängning fanns det inget att kompensera för. Det framgår dock indirekt av orda-

lydelsen att enbart arbetstagare med dagarbete och intermittent arbete omfattas av överenskommelsen eftersom det anges det är fråga om en dags permission då nationaldagen inträffar ”lördag eller söndag”. Lördag och söndag skiljer sig från veckans övriga dagar endast för arbetstagare med dagarbete och intermittent arbete eftersom de till skillnad från andra arbetstagare inte utför arbete dessa dagar. Det bör vidare framhållas att överenskommelsen den 2 december 2005 baserades på överenskommelsen från den 2 maj samma år där det gavs tydligt uttryck för att arbetstidsförändringen skulle beaktas i de lösningar som parterna kunde komma överens om.

Förbundets tolkning av överenskommelsen den 2 december 2005 innebär att arbetsgivar sidan utan motprestation skulle ha gått med på att förkorta arbetstiden. En sådan tolkning är inte rimlig.

Det kan anmärkas att Skogsindustrierna på ena sidan och Civilingenjörerna och Sif på andra sidan under år 2007 ingick en överenskommelse om kompensation av samma slag som den i målet omtvistade överenskommelsen. Överenskommelsen på tjänstemannasidan innebär att kompensation genom en dags permission gäller endast arbetstagare med dagarbete och intermittent arbete. Innebörden av de båda överenskommelserna är densamma. Partavsikten var i båda fallen att endast kompensera de arbetstagare som fick arbetstidsförlängning. Det kan dock medges att denna partsavsikt framgår tydligare i överenskommelsen på tjänstemannasidan.

Stöd för arbetsgivarparternas uppfattning att överenskommelsen den 2 december 2005 endast omfattar arbetstagare med dagarbete och intermittent arbete går även att utläsa vid en jämförelse med liknande överenskommelser på andra avtalsområden. Samtliga övriga överenskommelser, som i huvudsak träffades under avtalsperioden år 2007, utgår från en neutralitetsprincip. Exempelvis anges i avtalet för massa- och pappersindustrin att kompensationsledighet när nationaldagen infaller lördag eller söndag endast gäller anställda i intermittent arbete och dagarbete. Avtalet för stål-, metall- och gruvindustrin innehåller en bestämmelse om att arbetare sysselsatta i treskiftsarbete med kontinuerlig drift undantas från kompensation. Inom teknikavtalets område har parterna valt en annan lösning. Där överlämnas till de lokala parterna att göra en individuell beräkning av den ytterligare ordinarie arbetstid som faktiskt lagts ut de år då nationaldagen infaller på en lördag eller söndag.

Förhållandena för M.P.

M.P. arbetade vid den i målet aktuella tidpunkten kontinuerligt tvåskift vid Ala komponentfabrik och tillhörde skiftlag 2. Det är riktigt att hon begärde permission av sin arbetsledare för att vara ledig en dag före midsommarafton år 2009. Eftersom hon tillhörde en kategori av arbetstagare som inte omfattades av den aktuella permissionsbestämmelsen beviljades hon inte permission. År 2009 arbetade hon varken annandag pingst eller nationaldagen eftersom båda dessa dagar var arbetsfria dagar för hennes skiftlag enligt det schema som gällde. Den omständigheten att nationaldagen år 2009 inföll på en lördag har således inte inneburit att vare sig hon eller

någon annan i hennes skiftlag har arbetat mer än vad som hade varit fallet om helgdagsbytet inte hade genomförts. Om M.P. skulle ha beviljats en dags permission hade hon blivit överkompenserad i arbetstidshänseende.

Enligt sågverksavtalet definieras permission som en ledig dag med bibehållen lön, dvs. ledig tid utan löneavdrag. Värdet av en dags permission utgörs därför av just en ledig dag med bibehållen lön. Permission kan inte bytas mot annan ersättning, utan ska tas ut i form av ledighet. Om det inte görs, förfaller rätten. Rätten att ta ut en dags permission för att nationaldagen inföll en lördag år 2009 gällde endast under år 2009. För den händelse att förbundet skulle vinna framgång så att M.P. haft rätt till en dags permission år 2009 kan ersättning utgå till henne endast genom ett allmänt skadestånd. Hon har inte lidit någon ekonomisk skada och är därför inte berättigad till något ekonomiskt skadestånd.

Sammanfattning av grunderna för arbetsgivarparternas talan

Arbetstagare som arbetar kontinuerligt tvåskift omfattas inte av rätten till en dags permission de år nationaldagen infaller lördag eller söndag enligt § 7 i sågverksavtalet. Att kompensera arbetstagare med kontinuerligt arbete skulle strida mot såväl parternas avsikt som överenskommelsens ordalydelse.

Att nationaldagen år 2009 inföll på en lördag har inte inneburit att M.P. har arbetat mer än vad som hade varit fallet om helgdagsbytet inte hade genomförts. Eftersom hon arbetade kontinuerligt tvåskift hade hon inte rätt till en dags permission år 2009. M.P. har inte lidit någon ekonomisk skada och har därför inte rätt till ekonomiskt skadestånd.

Domskäl

Bakgrunden till tvisten är att annandag pingst år 2005 upphörde att vara allmän helgdag, samtidigt som nationaldagen den 6 juni blev allmän helgdag. Med anledning av helgdagsbytet träffade Skogsindustrierna och förbundet den 2 december 2005 en överenskommelse om ändring av § 7 i sågverksavtalet, innebärande att en arbetstagare gavs rätt till en dags permission under år då nationaldagen infaller på en lördag eller söndag.

Tvisten i målet gäller i första hand frågan om arbetstagare som arbetar inom sågverksavtalets tillämpningsområde och som arbetar kontinuerligt tvåskift omfattas av bestämmelsen i § 7 i sågverksavtalet. Tvisten har uppkommit med anledning av att förbundets medlem M.P., som arbetar kontinuerligt tvåskift, nekades en dags permission år 2009 då nationaldagen inföll på en lördag.

Utredningen

Arbetsdomstolen har hållit huvudförhandling i målet. Vid denna har på förbundets begäran hållits vittnesförhör med förbundsordföranden P-O.S. På arbetsgivarparternas begäran har hållits vittnesförhör med förhand-

lingschefen P.S., förhandlingschefen D.J. och förhandlaren G.N. Även skriftlig bevisning har åberopats.

Närmare om bakgrunden till tvisten

Med anledning av förändringen av helgdagarna förde Skogsindustrierna och förbundet under år 2005 förhandlingar i två omgångar. I samband med den första förhandlingsomgången träffade de den 2 maj 2005 en överenskommelse som innebar att annandag pingst byttes ut mot nationaldagen i vissa bestämmelser i sågverksavtalet. Parterna noterade i överenskommelsen att helgdagsbytet medförde en genomsnittlig förlängning av årsarbetstiden med drygt två timmar och att man var överens om att denna förändring skulle beaktas i framtida lösningar. Vid den andra förhandlingsomgången behandlades frågan om kompensation på grund av den arbetstidsförlängning som skulle uppkomma de år nationaldagen infaller på en lördag eller söndag. Olika kompensationsförslag diskuterades. Sedan Skogsindustriernas företrädare G.S. föreslagit att det skulle införas rätt till en dags permission träffade parterna den 2 december 2005 den överenskommelse som innebar att § 7 i sågverksavtalet fick sin nu gällande lydelse. Arbetstagaren gavs enligt överenskommelsen rätt till en dags permission under år då nationaldagen den 6 juni inträffar på en lördag eller söndag. Som förutsättning för permission av detta skäl angavs att arbetstagaren är anställd när nationaldagen den 6 juni infaller.

Omfattas arbetstagare som arbetar inom sågverksavtalets tillämpningsområde och som arbetar kontinuerligt tvåskift av bestämmelsen om nationaldagen i § 7 i sågverksavtalet?

Förbundet har anfört sammanfattningsvis följande. När parterna ingick överenskommelsen om ändring i sågverksavtalet diskuterade de inte om bestämmelsen skulle begränsas till vissa arbetstidsformer. De ansåg det vara lämpligt att välja en enkel och generell lösning som inte förutsatte att man undersökte om den enskilde arbetstagaren faktiskt hade fått förlängd arbetstid. Rätten till permission förutsätter enligt överenskommelsen endast att arbetstagaren är anställd på nationaldagen. Detta framgår klart av överenskommelsens ordalydelse.

Arbetsgivarparternas inställning kan sammanfattas enligt följande. Den gemensamma partsavsikten vid överenskommelsen den 2 december 2005 var att kompensation skulle lämnas endast till det kollektiv av arbetstagare som faktiskt drabbades av en arbetstidsförlängning, dvs. arbetstagare med dagarbete och intermittent arbete. Syftet med överenskommelsen var att reglera den uppkomna arbetstidsförlängningen på ett sätt som inte innebar överkompensation. Stöd för detta synsätt finns i överenskommelsens ordalydelse.

Av utredningen i målet framgår bl.a. följande. Vid förhandlingarna med anledning av helgdagsbytet under år 2005 företrädde förbundet av dåvarande avtalssekreteraren P-O.S. Skogsindustrierna företrädde vid förhandlingarna i maj 2005 av P.S. och i december 2005 av G.S., vilken numera är avliden. Även G.N. var i viss mån med vid förhandlingarna i december 2005 för

Skogsindustriernas räkning. Vid förhandlingarna skedde viss samförhandling med Trä- och möbelindustriförbundet, som företrädde av D.J.

Beträffande förhandlingarna i maj 2005 har P.S. inför domstolen berättat att parterna inte diskuterade någon konkret lösning i kompensationsfrågan men att de var ense om att vid senare förhandlingar hitta en konstruktion som var neutral i arbetstidshänseende. Enligt domstolens mening har det inte framkommit någon omständighet i samband med överenskommelsen i maj 2005 som bör tillmätas betydelse för tolkningen av den omtvistade överenskommelsen i december samma år.

I fråga om förhandlingarna inför decemberöverenskommelsen har D.J. berättat att utgångspunkten var att man skulle finna en enkel och kostnadsneutral lösning som innebar att endast arbetstagare som drabbades av arbetstidsförlängning skulle kompenseras. P-O.S. har uppgett följande. Det fördes ingen diskussion om att ge kompensation endast till vissa kategorier av arbetstagare. Inriktningen var att man skulle åstadkomma en enkel lösning. Det var G.S. som kom med förslaget om en dags permission, först muntligen och sedan skriftligen. Han sade att det var en enkel och lätthanterlig lösning som passade bra i avtalet. Det fördes viss diskussion huruvida exempelvis visstidsanställda arbetstagare skulle anses ha kvalificerat sig för permissionsrätten. Lösningen blev dock att det räckte att arbetstagaren var anställd på nationaldagen.

Arbetsdomstolen kan konstatera att det genom utredningen i målet inte har framkommit att det i samband med decemberöverenskommelsen fördes någon diskussion om att endast arbetstagare med vissa arbetstider skulle ges rätt till en dags permission när nationaldagen infaller på en lördag eller söndag. Det kan mot den bakgrunden inte anses utrett att parterna diskuterade att några andra begränsningar skulle gälla än att arbetstagaren skulle vara anställd när nationaldagen infaller. Det finns visserligen ingen anledning att betvivla att man på arbetsgivarsidan hade som utgångspunkt för förhandlingarna att rätten till en dags permission inte skulle gälla för sådana arbetstagare som inte fick förlängd arbetstid. Det har emellertid inte framkommit att denna utgångspunkt blivit klargjord för förbundet. Den angivna utgångspunkten kan för övrigt inte anses som alldeles självklar, eftersom intresset av en enkel och lätthanterlig lösning i varje fall enligt förbundets synsätt vid förhandlingarna talade för att samtliga arbetstagare skulle ges rätten till kompensation. Mot denna bakgrund är Arbetsdomstolens slutsats att det inte har förelegat någon gemensam partsavsikt i fråga om överenskommelsens innebörd i det omtvistade hänseendet.

Det anförda innebär att tolkningen av överenskommelsen får göras med ledning i första hand av dess ordalydelse. Det råder ingen tvekan om att avtalstexten i sig är klar och tydlig. Den enda uttryckliga förutsättning som anges för rätten till permission är att arbetstagaren är anställd när nationaldagen infaller. Enligt Arbetsdomstolens mening ger avtalets språkliga utformning klart stöd för förbundets uppfattning att överenskommelsen inte är begränsad till att gälla endast för vissa kategorier av arbetstagare. Det saknas alltså stöd i ordalydelsen för att rätten till permission, såsom arbetsgivarparterna har

gjort gällande, skulle gälla endast för arbetstagare med dagarbete och intermittent arbete.

Till det anförda kommer följande. Som har framgått i det föregående kom förslaget till avtalslösning från arbetsgivarsidan, som också föreslog dess språkliga utformning. Det hade ålegat arbetsgivarsidan att klargöra sin uppfattning att permissionsrätten inte skulle gälla arbetstagare i kontinuerligt tvåskift, eftersom en sådan begränsning inte framgår av ordalydelsen. Något sådant klargörande kom som redan konstaterats inte till stånd.

På grund av det anförda kommer Arbetsdomstolen till slutsatsen att arbetstagare som arbetar inom sågverksavtalets tillämpningsområde och som arbetar kontinuerligt tvåskift omfattas av bestämmelsen i § 7 i sågverksavtalet om en dags permission under år då nationaldagen infaller på en lördag eller söndag. Detta betyder att förbundets fastställelseyrkande ska bifallas.

Allmänt och ekonomiskt skadestånd

Mot bakgrund av Arbetsdomstolens slutsats om den omtvistade avtalsbestämmelsens innebörd står det klart att M.P. vid den aktuella tidpunkten var berättigad till en dags permission. Genom att neka M.P. permission vid aktuellt tillfälle har bolaget gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott. Bolaget ska därför förpliktas att utge allmänt skadestånd till M.P. och förbundet. De i denna del yrkade beloppen är enligt domstolens mening skäliga.

Förbundet har vidare yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta bolaget att till M.P. utge lön, alternativt ekonomiskt skadestånd, med 915 kr 36 öre. Förbundet har därvid anført att M.P. har förlorat rätten till en dags permission samt att den ekonomiska fördelen av en dags permission motsvarar en dagslön. Arbetsgivarparterna har på sin sida anført att M.P. inte har lidit någon ekonomisk skada och därför inte kan anses berättigad till ekonomiskt skadestånd.

Som framgår av det anförda har arbetstagarsidan grundat yrkandet om ekonomiskt skadestånd/lön på att M.P. förlorat en dags permission när bolaget utkrävde arbete i stället för att ge henne den permission hon hade rätt till år 2009. Kravet avser alltså ekonomisk ersättning för det som brukar kallas förlust av fritid. Sådan förlust har i andra sammanhang ansetts ersättningsgill både inom och utom avtalsförhållanden (NJA 1979 s. 670, NJA 1992 s. 213, NJA 1992 s. 642 och prop. 1989/90:89 s. 42). I varje fall när arbetsgivarens avtalsstridiga handlande leder till att arbetstagaren går miste om en sökt ledighet och i stället, utan extra ekonomisk ersättning, får utföra arbete för arbetsgivarens räkning bör arbetsgivaren förpliktas att utge ekonomisk ersättning för förlusten av fritiden. Det är naturligt att i detta fall beräkna ersättningen efter vad arbetstagaren avtalsenligt haft rätt till vid arbete under motsvarande tid.

Bolaget har ostridigt nekat M.P. den dags permission hon ansökt om och i stället utkrävt arbete, som inte ersatts utöver M.P:s normala månadslön. Bolaget har, i enlighet med vad domstolen funnit, därmed brutit mot

kollektivavtalet och orsakat att M.P. gått miste om en dags permission, som enligt vad som är ostridigt inte längre kan tas ut. Därför är M.P. berättigad till ersättning av bolaget motsvarande en dagsförtjänst. Det belopp som yrkats har vitsordats som skäligt.

Rättegångskostnader

De ställningstaganden som Arbetsdomstolen har kommit fram till innebär att arbetsgivarparterna som tappande parter ska förpliktas att ersätta förbundets rättegångskostnader. Om beloppet råder inte tvist.

Domslut

1. Arbetsdomstolen fastställer att arbetstagare som arbetar inom sågverksavtalets tillämpningsområde och som arbetar kontinuerligt tvåskift har rätt till en dags permission under år då nationaldagen den 6 juni inträffar på en lördag eller söndag, under förutsättning att arbetstagaren är anställd när nationaldagen den 6 juni infaller samt med beaktande av såväl produktionens som arbetstagarens berättigade intressen med tillämpning av § 7 i sågverksavtalet.
2. Arbetsdomstolen förpliktar Stora Enso Timber AB att till M.P. utge allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott med 10 000 kr.
3. Arbetsdomstolen förpliktar Stora Enso Timber AB att till M.P. utge ekonomiskt skadestånd med 915 kr 36 öre.
4. Arbetsdomstolen förpliktar Stora Enso Timber AB att till GS Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch utge allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott med 50 000 kr.
5. Arbetsdomstolen förpliktar Skogsindustrierna och Stora Enso Timber AB att med hälften vardera ersätta GS Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch för rättegångskostnader med 159 115 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Michaël Koch, Sören Öman, Britt Angleryd, Charlott Richardson (skiljaktig), Claes Frankhammar (skiljaktig), Maria Hansson och Veli-Pekka Säikkälä.

Sekreterare: Björn Länsisyrjä

Domsbilaga
i mål nr A 101/10

Ledamöterna Charlott Richardsons och Claes Frankhammars skiljaktiga mening

Vi delar inte majoritetens uppfattning i fråga om M.P:s rätt till ekonomiskt skadestånd.

En arbetstagare som nekas permission och därför måste arbeta en dag då han eller hon önskat permission kommer att erhålla samma månadslön som om permissionen hade beviljats. Skillnaden består alltså i att arbetstagaren får arbeta fler timmar än som varit fallet om permissionen hade beviljats. Vi anser att M.P. i den angivna situationen inte har drabbats av någon ekonomisk skada. Den skada som drabbat henne i form av förlust av fritid är i stället av sådan natur att den får anses kompenseras genom det allmänna skadeståndet.

I övriga frågor är vi ense med majoriteten.